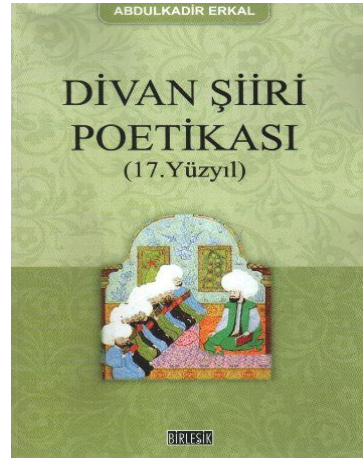

**Dr. Abdulkadir Erkal, Divan Şiiri Poetikası (17. Yüzyıl),
Birleşik Yayınları, Ankara 2009, 368 s., ISBN:
9789944722674 (Edebiyat İncelemesi)***

Zafer TOPAK **

Türk edebiyatında şiir sanatı ve teorisine dair yazılan eserlere bakıldığında Türk şairlerin poetika kavramını uzun bir dönem kullanmadığı görülür. Bu alanda yazılan ve bu başlığın kullanıldığı ilk eser Aristoteles'in Poetika'sı olduğu için başlangıçta Batı'nın bu konuda önde, Türk edebiyatının ise geride olduğu gibi yanlış bir algı oluşmuştur. Hâlbuki Türk şairler Poetika'yı hem okumuş ve hem de "şiir sanatı" karşılığıyla çevirmiş ve geliştirmişlerdir. Poetika teriminin Türk şiirinde kullanılışı her ne kadar Cumhuriyet dönemine

* Bu çalışma 15.06.2019 tarihinde dergimize gönderilmiş; 20.06.2019 tarihinde değerlendirilmeye alınmış; 25.07.2019 tarihinde kitap tanıtımı çalışmalarının incelenmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir. Atıf şekli; Zafer Topak, Dr. Abdulkadir Erkal, Divan Şiiri Poetikası (17. Yüzyıl), Birleşik Yayınları, Ankara 2009, 368 s., ISBN: 9789944722674 (Edebiyat İncelemesi), *Karabük Türkoloji Dergisi*, Cilt/Sayı: I, s. 172-175.

** Dr. Öğretim Üyesi, Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, z.topak@karabuk.edu.tr

rastlasa da başta Fârâbî ve İbn-i Sînâ olmak üzere sonraki dönemlerde de birçok şair ve yazar, eserlerinde poetik görüş ve düşüncelere yer yermiş; şiir sanatının hemen her konusuyla ilgilenmişlerdir.

Geçmişten günümüze Türk şiiri içerisinde farklı şiir anlayışları, bunlara bağlı olarak da farklı şiir poetikaları oluşmuştur ve oluşmaya da devam etmektedir. Bu değişim, Türk şiiri adına elbette bir zenginliktir. Türk şiir tarihinin gerek zaman gerekse edebî faaliyet bakımından en geniş ve yoğun dönemini teşkil eden Divan şiiri ise bu zenginlik içerisinde önemli ve saygın bir yere sahiptir. Yapılan araştırma ve incelemeler, bu geleneğin önemli eserleri olan divanların zengin bir poetik içeriğe sahip olduğunu göstermiştir. Divan şairleri bilhassa şiir ve şaire dâir türlü benzetme, tespit ve değerlendirmelerde bulunmuşlar, bunları bazen divanlarının dîbâce kısımlarında müstakil olarak, çoğunlukla da şiirlerinin arasına serpiştirerek ifade etmişlerdir. Gerek ayrı ayrı divan şairlerinin gerekse bir bütün olarak divan şiirinin poetikasını tespit edebilmek için başta divanlar olmak üzere, ilgili eserlerin ayrıntılı bir şekilde incelenip tahlil edilmesi gerekmektedir. Son yıllarda -henüz istenilen düzeyde olmasa da- bu bağlamda yazılan makale ve incelemelerde bir artış gözlenmektedir. Dr. Abdulkadir Erkal'ın 2009 yılında çıkan *Divan Şiiri Poetikası (17. Yüzyıl)* adlı inceleme eseri de bu alana katkı sağlamak için yerini almıştır.

Erkal'ın "Divan şiirinin büyük bir gelişme kaydettiği 17. yüzyıl şiirinin poetik özelliklerini belirlemeye çalıştık." diye yazılış amacını belirttiği bu eser "Giriş: Poetika ve Şiir, Birinci Bölüm: 14-16. Yüzyıl Arası Divan Şiiri Hususiyetlerine Genel Bir Bakış, İkinci Bölüm: 17. Yüzyıl Divan Şiiri, Üçüncü Bölüm: 17. Yüzyıl Divan Şiiri Poetikası, Dördüncü Bölüm: 17. Yüzyıl Divan Şiirinin Genel Poetikası, Sonuç, Bibliyografya ve Dizin"den oluşmaktadır. Kitabın Giriş kısmında poetika ve şiir kavramları muhtasar bir şekilde ele alınmıştır. Öncelikle poetikanın sözlük ve terim anlamı verilmiş, tarihi süreç içerisinde bu kavramın anlaşılma ve anlamlandırılma noktasında ortaya çıkan görüş ayrılıklarına değinilmiş ve bu kavramın kullanımındaki genişliğe dikkat çekilmiştir. Daha sonra poetikanın Batı, Arap, İran ve Türk edebiyatlarındaki yeri ve seyrine kronolojik bir şekilde yer verilmiş; bu bağlamda yazılan eserler ve içerikleri öz bir şekilde tanıtılmıştır. Yazar, poetikadan sonra şiir kavramından da bahsetmiştir. Şiirin sözlük ve terim anlamları üzerinde durulduktan sonra, şiirin İslam'daki yerine İslam'ın şiire bakışına değinilmiştir. Giriş, yazarın eserin oluşturulmasında Prof. Dr. Orhan Okay'ın yöntemini izlediğini ve bu yöntemin neler oluşturduğunu belirtmesiyle tamamlanmıştır.

Birinci bölümde, 14 ile 16. yüzyıllar arası divan şiirinin genel poetik görünümünü vermeye çalışan yazar, bu yüzyıllar arasında divan şiirinde görülen poetik yaklaşımlar ve şiirin belirgin özellikleri üzerinde durmuştur. Bu

bağlamda “mana ve edebî sanat, mazmunculuk, şiirde konu, mistik semboller, toplumsal gerçekçilik, duygusallık ve romantizm, şiir dili” gibi başlıklara yer verilmiş ve bu yüzyıllarda yetişmiş şair ve tezkire yazarlarının dilinden şiirin ve şairin özelliklerine dair ifadelere yer verilerek bu yüzyıllardaki şiir ve şaire bakışın nasıl olduğu ana hatlarıyla gösterilmeye çalışılmıştır. Daha sonra tasavvufî şiirin karakteristik özellikleri verilerek tasavvufun divan şiirine olan etkisi/etkileşimi irdelenmiştir.

17. yüzyıl divan şiirinin genel görünümünün verilmeye çalışıldığı ikinci bölümde, öncelikle yüzyılın siyasî, sosyal, kültürel ve edebî durumu özetlenmiş, daha sonra bu yüzyıl şiirinde belirgin bir şekilde görülen dört üsluptan söz edilmiştir. “Klasik üslup, Bedî üslup, Hikemî üslup ve Mahallî üslup” şeklinde sıralan bu şiir anlayışları kısa kısa açıklanmış, bu anlayışların temsilcileri tanıtılmıştır. 17. yüzyıl divan şiirinde hem nazım şekli hem de üslup bakımından bazı yenilik ve değişikliklerin olduğunu belirten yazar, bu bölümde kaside, gazel, mesnevî gibi nazım şekillerinin muhtevalarında meydana gelen değişimlere ve şairlerin yenilikçi yaklaşımlarına yer vermiş, bedî ve hikemî tarzın özellikle bu yüzyılda birer üslup hareketine dönüştüğünü vurgulamış ve bu üslupların karakteristik özelliklerini dile getirmiştir.

Eserin en hacimli ve en önemli bölümünü teşkil eden üçüncü bölümde ise 17. yüzyıl divan şiiri poetikası, yüzyılın önemli şairlerinin poetikalarından hareketle belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde, 17. yüzyılda belirgin bir şekilde kendini gösteren üslupların etkili temsilcilerinden seçilen yedi şairin - Nef’î, Şeyhülislam Yahyâ, Nâ’îlî, Fehîm, Neşâtî, Sâbit, Nâbî- poetikaları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Şair poetikaları irdelenirken öncelikle ilgili şairin kısa hayatı verilmiş ve daha sonra sanat özellikleri aktarılmıştır. Yazarın, ilgili şairlerin divanlarını taraması sonucunda elde ettiği poetik veriler, her bir şairin şiir anlayışı, şair anlayışı, şiiri ve şairliği ile ilgili kurduğu benzetmeler vb. başlıklar altında irdelenmiş ve bu şekilde her bir şairin poetikası bir bütün olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bölümde, aynı yüzyılın ve aynı geleneğin temsilcisi olan şairlerin şiire ve şaire bakışlarındaki benzerlik ve farklılıkları görmek, her şairin ayrı bir poetikası olabileceği gerçeğini göstermiştir.

Erkal, dördüncü bölümde ise üçüncü bölümde poetikalarına yer verdiği şairlere ilave olarak yüzyılın diğer bazı şairlerinin de görüşlerinden hareketle 17. yüzyıl divan şiirinin genel poetikasına dair ulaştığı bazı tespit ve sonuçları şiir ve şair başlığı altında işlemiştir. Buna göre yüzyıl şiirinin belli başlı özelliklerini “Yeni şiir, Saf şiir, Güzel şiir, Sağlam şiir, Akıcı şiir, Lirik şiir, Garip şiir, Basit ve Sade şiir” vb. başlıklarla özetleyen yazar, şiirin ilim, düşünce, mana, musiki, ilham gibi poetik kavramlarla olan ilişkilerine de yer vermiştir. Daha sonra, bu yüzyılda şairliğin kıstasları ve yükümlülükleri

bağlamında “Orijinallik, Yenilik, Değişkenlik, Şeffaflık, Renklilik, Karakter” gibi vasıflar üzerinde durmuştur. Yazar, Sonuç kısmında ise 17. yüzyıl divan şiiri poetikası adına ulaştığı sonuçları paylaşmıştır. Bibliyografya kısmından sonra bir de dizin oluşturan yazar, “Divanlarda Yer Alan Şiir ve Şairle İlgili Kavramlar Dizini” başlığı altında poetik içerikli ayrıca bir dizin daha oluşturmuştur. Bu kısım, okuyucunun merak ettiği poetik bir kavramın incelemeye tabi tutulan hangi şair veya şairlerde yer verildiğini bir bütün olarak görme adına bir kolaylık ve fayda oluşturmuştur.

Abdulkadir Erkal, yazdığı bu eserle¹ divan şiirinin bir bütün olarak poetikasının tespitinin yapılabilmesinde önemli bir çalışma ortaya koymuştur. Divan şiiri poetikası bağlamında çalışma yapan/yapacak olan araştırmacılara ise örnek oluşturmuştur. Ayrıca, bir gelenek şiiri olmasına rağmen her şairin aynı poetik kavramlar üzerinde -benzer düşünceleri olmakla beraber- farklı düşüncelerinin olabileceğini de bize göstermiştir. Erkal’ı, bu faydalı çalışmasından ötürü tebrik ediyorum.

¹ Eser, 2018 yılında Altınordu Yayınları’dan aynı isimle, Divan Şiiri Poetikası (17. Yüzyıl) ismiyle yayımlanmıştır.